

Kowalski, Witold Cezariusz

"Carl Julius von Bach (1847-1931).
Pionier - Gestalter - Forscher - Lehrer -
Visionär", F. Naumann, Stuttgart 1998 :
[recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 44/2, 159-162

1999

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

F. N a u m a n n (red.): *Carl Julius von Bach (1847–1931). Pionier – Gestalter – Forscher – Lehrer – Visionär*. Verlag Konrad Wittwer, Stuttgart 1998; ss. 352, ryc. fot.

Z okazji 150 rocznicy urodzin *Carla Justusa Bacha*, wybitnego niemieckiego konstruktora, badacza i dydaktyka zorganizowana została w 1997 r. *Konferencja naukowa w mieście Stolberg* (miejscu urodzin i nauki ślusarstwa C.J. von Bacha i w Politechnice Chemnitz-Zwickau (gdzie uczył się on w Wyższej Szkole Rzemiosła i w Szkole Majstrów) oraz *Uroczystości Akademickie w Uniwersytecie w Stuttgarcie* (gdzie w 1878 r. powołany został na etat profesora zwyczajnego maszynoznawstwa i wykładowcę maszyn parowych, kotłów parowych, sprężystości i części maszyn, a w 1922 r. przeszedł na zasłużoną emeryturę.

Prezentowana książka jest zbiorem referatów poświęconych życiu, działalności zawodowej, twórczości naukowej i roli, jaką odegrał Carl Julius von Bach w rozwoju techniki i nauki nie tylko w Niemczech, ale także w Anglii i Austrii. Po napisanych przez prof. dr hab. Friedricha Naumanna, przewodniczącego wspomnianej Konferencji: *Przedmowie i Powitaniu* a także *Powitaniach*: Mathiasa Wirtha, burmistrza Stolbergu, i dr inż. Albrechta Fischera, przewodniczącego Zachodniosaksońskiego Okręgowego Stowarzyszenia Związku Inżynierów Niemieckich, zestawiono 13 referatów, wygłoszonych na tej Konferencji, a następnie 4 przemówienia i referat przedstawiony na Uroczystościach Rocznicowych w Uniwersytecie w Stuttgarcie. Końcowe strony prezentowanej książki (od 311 do 352) stanowi reprint z pierwszego wydania w 1926 r. autoreferatu C. Bacha – *Moja droga życia i moja działalność*.

Różne aspekty osobowości Carla Juliusa Bacha naświetlają kolejne referaty Naukowej Konferencji w 1997 r.:

- dr Rico Steinbrüchel (Zürich): Carl von Bach – Osobowość, życie i cele, rozpatrywane przez jego najmłodszego wnuka;
- doc. Dr Gerhard Hochmuth (Chemnitz): Carl von Bach – społecznie zaangażowany pionier techniki i nauki oraz wykształcenie inżyniera;
- prof. dr Wolfgang König (Berlin): Stanowisko Carla von Bacha w dyskusji nt.: metod konstruowania maszyn w Niemczech między 1850 i 1930 r.;
- em. Prof. dr hab. inż. Hermann Hagedorn (Chemnitz): Carl von Bach – Mistrz konstruktorów maszyn;
- dypl. archiwista Stephan Luther (Chemnitz): Spuścizna po Carlu von Bachu w Archiwum Politechniki Chemnitz-Zwickau;
- dr Wilhelm Füssl (München): Carl von Bach i Niemieckie Muzeum;

- prof. dr inż. Karl F. Kussmaul (Stuttgart): Spuścizna po Bachu (Daty z życia Carla Juliusa von Bacha, Jego lata nauki i wędrówek, Nauka i badania, Badania materiałów i obliczenia wytrzymałości, Jego oddziaływanie na organizację i stowarzyszenia techniczne, Jego powołania i odznaczenia, Wyciągi z obszernych nekrologów w znaczących czasopismach fachowych, List Prezydenta Rzeszy Hindenburga z 7 marca 1927, List R. Diesela do prof. Baumanna z 20 lipca 1911 r., Wyciąg z książki *Robert Bosch – Życie i działalność*);
- dr inż. Klaus Mauersberger (Dresden): *Elementy maszyn* Carla von Bacha – Sztandarowe dzieło budowy maszyn;
- dypl. mat. Ulf Hashagen (Paderbom): *Matematyka i Technika w ostatnim trzydziestolecu 19. wieku – bawarska perspektywa*;
- dr Susann Puchta (Hof): *Stosunek Carla Juliusa von Bacha, naukowca inżyniera i technika do matematyki – Przyczynek do oddziaływania von Bacha na rozwój nauk technicznych*;
- prof. dr Michael Mende (Braunschweig): *Carl von Bach i maszyny siłowni wodnych, jako zadanie budowy maszyn w końcu 19. wieku*;
- Frank Uekötter Bielefeld: *Carl Julius von Bach i problem dymu: Ociąganie się inżyniera*;
- prof. dr Volker Schmidtchem (Dortmund): *Rudolf Diesel i jego motor – do problemu pojęcia wynalazku w historii silników spalinowych*.

Na stronie 234 prezentowanej książki podano Program Akademickich Uroczystości Jubileuszowych Uniwersytetu w Stuttgarcie w lipcu 1997, które opisano do strony 307, rozpoczynając od przemówień: Rektora Uniwersytetu – prof. dr inż. Güntera Pritschowa; sekretarza stanu w Ministerstwie Nauki, Badań i Sztuki Badenii-Wirtembergii – dr Christopa-E. Palmera; kierownika Technicznego Zjednoczenia Wielkich Siłowni (VGB) – prof. dr Hansa-Dietera Schillinga; Przedstawiciela Politechniki w Chemnitz – prof. dr hab. Friedricha Naumanna, a kończąc na obszernym referacie prof. dr inż. Heinza Spöhma (z dawnego Towarzystwa Akcyjnego BASF w Ludwigshafen): *Carl von Bach i jego oddziaływanie na pole naprężeń w badaniach materiałów, obliczeń wytrzymałości i konstrukcji*. W referacie tym prezentuje się Carla Bacha jako nauczyciela akademickiego, twórcę Zakładu Badań Materiałów i Laboratorium Inżynierskiego Politechniki w Stuttgarcie, jako inżyniera-badacza oraz przedstawia się jego uczniów – w tym bardziej szczegółowo Franza Lappea, podając ważne daty w jego życiorysie (między innymi wyrazy uznania dla niego w wygłoszonym przez Bacha wykładzie podczas otrzymywania nagrody Nobla w 1932 r.).

Końcówką i dość obszerną część prezentowanej książki (strony od 311 do 352) stanowi reprint z pierwszego wydania autoreferatu C. Bacha: *Moje życie i moja działalność*, opublikowanego w Berlinie w 1926 przez Wydawnictwo Julius Springer. W publikacji tej C. Bach pisze o sobie bez przyimka „von” dodawanego w niektórych późniejszych dokumentach. Przyimek ten używany jest w zawartych w tej prezentowanej książce referatach. W swojej autobiografii C. Bach przedstawia kolejno swoich rodziców i dziadków (przodków chłopskiego i rzemieślniczego, a więc nieszlacheckiego pochodzenia), swoje dzieciństwo, okres nauki podstawowej i związanej z nią działalność rzemieślniczą, wykształcenie naukowe i stanowiska pośrednie, wyższe stanowiska w przemyśle, od 1878 r. działalność jako profesora uczelni wyższej.

Z autobiografii C. Bacha wynika, że była to osobowość pozbawiona megalomanii, skromna, rzetelnie i z osobistą inicjatywą starająca się udoskonalić każdy element swojej i społecznej działalności, opartej na znaczącym wkładzie własnej twórczej pracy, wprowadzająca do praktyki nowe własne, oryginalne pomysły i nowe rozwiązania techniczne, odpowiednio teoretycznie podbudowane poczynając od rzemiosła przez inżynierię do badań teoretyczno-poznawczych, prowadzonych po to aby później wyniki tych badań jeszcze raz wykorzystać w praktyce. W prezentowanej książce osobowość C. Bacha, trudna do ocenienia w jednej publikacji, rozdzielona jest na poszczególne jej elementy, przedstawione w poszczególnych referatach. Odczuwa się więc brak syntetycznej charakterystyki naukowej osobowości C. Bacha, którą należałoby poprzedzić możliwie pełną bibliografią jego publikacji i opracowań niepublikowanych, wykazami patentów itd.

Czytając referaty w prezentowanej książce, należy pamiętać, że ocena osiągnięć każdego inżyniera-konstruktora i badacza naukowca różni się w zależności od czasu, do którego tę ocenę się odnosi. Inna jest ocena dokonywana przez jemu współczesnych w okresie powstania osiągnięcia, gdy osiągnięcie to jest nowością, a inna po latach, gdy weszło ono do powszechnego użytku. Właściwa ocena osiągnięć powinna także uwzględniać zmieniające się w czasie uwarunkowania ich autora jak i społeczne, ekonomiczne i polityczne jego kraju. C. Bach żył i działał w drugiej połowie poprzedniego i na początku obecnego wieku, gdy doszło do Zjednoczenia Niemiec, gdy po klęsce Francji w 1871 r., musiała ona płacić Niemcom znaczącą kontrybucję. Spowodowało to w Niemczech gwałtowny wzrost inwestycji i unowocześnienie przemysłu niemieckiego opartego na niezbędnych osiągnięciach nauk matematyczno-przyrodniczych, technicznych i rolnych, do których postępu przyczynił się C. Bach przede wszystkim w zakresie konstruowania różnego rodzaju maszyn. Wzrostowi gospodarczemu Niemiec towarzyszył wzrost spójności krajów niemieckich i potęgi militarnej Cesarstwa

Niemieckiego, oparty na rozbudowanym przemyśle, generującym wówczas badania naukowe i techniczne.

W zakończeniu należy zaznaczyć, że autorzy referatów, opublikowanych w prezentowanej książce, sumiennie dokumentują swoje tezy nie tylko danymi z publikacji, lecz również danymi z archiwów. Tak więc zachowanie się niemieckich archiwaliów (mimo działań i zniszczeń wojennych) umożliwiło powstanie dobrze udokumentowanej, ładnie wydanej biografii wyróżniającego się wśród innych, wybitnego konstruktora, badacza i dydaktyka – C. Bacha, który niewątpliwie wywarł znaczący wpływ na rozwój nauk technicznych, a przez to wszedł do panteonu niemieckiej nauki i techniki.

Witold Cezariusz Kowalski
(Warszawa)

J. Neirynek: *Der göttliche Ingenieur. Die Evolution der Technik*. 3. Auflage. Expert Verlag, Renningen-Malmsheim 1998 str. 384.

Tytuł prezentowanej książki zaczynają napisane większymi literami słowa: *Boski inżynier*. Mogą one sugerować, że oznaczają one albo dosłownie Boga, albo w przenośni człowieka wyróżnionego wśród innych ludzi atrybutem wyjątkowości. Kolejne słowa tytułu: *Ewolucja techniki* pozwalają zaliczyć książkę do historii techniki. Tak więc tytuł prezentowanej książki może zaciekać tych, dla których historia techniki jest historią kultury materialnej i związanego z nią rozwoju intelektualnego poszczególnych ludzi, ich społeczności i całej ludzkości. Zainteresowanie się treścią tej książki staje się może dlatego większe, gdyż z jej tytułu nie wynika, czy ewolucja techniki zachodzi w czasie zawsze w jednym (pozytywnym, czy negatywnym) kierunku, zawsze z jednakowym natężeniem, a więc, czy jej wektor jest niezmienny w czasie zarówno w odniesieniu do jego zwrotu jak i natężenia zmian.

Jacques Neirynek, autor prezentowanej książki jest znany jako autor około 100 publikacji naukowych, napisanych głównie w jego ojczystym języku – francuskim. Cztery z jego książek przetłumaczono na angielski i hiszpański. Również prezentowana książka opublikowana została w jej pierwszej wersji francuskojęzycznej pt.: *Le huitième jour de la creation*. W 1990 r. ukazało się drugie francuskojęzyczne wydanie tej książki wydane przez Presses polytechniques et universitaires romandes w Lozannie w Szwajcarii. Pierwsze, niemieckojęzyczne wydanie wydane zostało w 1994 r., drugie w 1995 r., a trzecie już w 1998 r. zawsze przez to samo wydawnictwo – Expert Verlag. Dane te świadczą o szerokim zainteresowaniu